

VAIKŲ GLOBALAUS PILIETIŠKUMO UGDYMAS IR UŽSIENIO KALBOS MOKYMAS PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO GRUPĖJE

Vaida Žegunienė

Klaipėdos universitetas (Lietuva)

Anotacija

Straipsnyje apžvelgiama priešmokyklinio amžiaus vaikų globalaus pilietiškumo ugdymo ir užsienio kalbos mokymo problema. Priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymas neatsiejamas nuo pasaulio pažinimo, bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis, žmonijai aktualių vertybių bei prosocialios elgsenos. Priešmokyklinis amžius yra tinkamas skatinti vaikus pažinti savo artimiausią aplinką, plėsti pažinimo ribas žiniomis apie kitas pasaulio šalis, jų gamtinius ir socialinius reiškinius. Šiame amžiuje gali būti pradėtas ir globalaus pilietiškumo ugdymas, įgalinantis vaikus atpažinti globalias problemas vietas, nacionaliniu ir pasaulio lygmenimis, įsitraukti į jų sprendimą, dalyvauti socialinėse-pilietinėse veiklose, kuriant saugią ir tvarią aplinką. Ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus, užsienio kalba atlieka socialinės sąveikos kūrimo funkciją. Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje formuojant vaikų užsienio kalbos įgūdžius, sudaromos prielaidos ir jų globalaus pilietiškumo ugdymui. Straipsnyje pateikiami daliniai priešmokyklinio amžiaus vaikų globalaus pilietiškumo ugdymo ir užsienio kalbos mokymosi etnografinio tyrimo rezultatai. Tyrimo metu gauta informacija patvirtina užsienio kalbos reikšmingumą, ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus. Atskleista, kad užsienio kalbos mokymasis padeda vaikams ne tik pažinti pasaulio reiškinius, bet ir ugdytis globalaus pilietiškumo kompetencijas, veikti įvairoje sociokultūrinėje ir lingvistinėje aplinkoje, bendrauti su kitais gimtąja ir užsienio kalbomis, bendradarbiauti. Mokantis užsienio kalbos dalijamasi informacija ne tik apie artimą bet ir apie tolimesnę ugdytiniams aplinką, pasaulio šalis bei kultūras, plečiama jų pasaulėžiūra, formuojamos teigiamos nuostatos kitataučių atžvilgiu, stiprinama bendrystė, būtina, siekiant saugiai ir tvariai gyventi.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: priešmokyklinis ugdymas, užsienio kalba, globalaus pilietiškumo ugdymas, globalaus pilietiškumo kompetencijos.

Abstract

This article reviews the problem of global citizenship education and foreign language teaching at pre-primary school level. The education of pre-primary school children is inseparable from knowledge of the world, communication in the mother tongue and in a foreign language, and the formation of values and patterns of social behaviour that are relevant to humanity. The pre-primary school age is the right age to encourage children to learn about their immediate environment, and to broaden their knowledge of other countries and natural and social phenomena in them. Global citizenship education should start at this age, enabling children to learn about, talk about and contribute to global issues at a local, national and global level, to engage children in social citizenship activities, and to contribute to a safe and sustainable environment. In the education of pre-primary school children, a foreign language has the function of building a social identity. The development of children's foreign language skills in an educational institution also creates conditions for the development of children's global citizenship. The article presents the partial results of an ethnographic study on the development of global citizenship and foreign language learning at pre-primary school level. The information obtained from the study confirms the usefulness of a foreign language for the global citizenship education of pre-primary school children. It shows that learning a foreign language helps not only to learn about world phenomena and to communicate, but also to develop global citizenship

competences. Learning and using a foreign language help to share information not only about the immediate and distant environment, but also about countries and cultures of the world, it broadens the world-view of the pupils, forms positive attitudes towards other people, and strengthens the sense of community, encouraging people to work together to create a safe and sustainable environment.

KEY WORDS: pre-primary education, foreign language, global citizenship education, global citizenship competences.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v88i1.2413>

Ivadas

Prasidėjus XXI a. trečiajam dešimtmečiui, globalizacijos procesas daro aki-vaizdžią įtaką įvairių amžiaus tarpsnių žmonių gyvenimui. Nuolatinė socialinio gyvenimo ir edukacijos kaita skatina šiuolaikinį žmogų įvaldyti užsienio kalbą (-as) ir bendrauti su įvairių kultūrų atstovais, įgyti naujų žinių ne tik apie artimiausią aplinką, bet ir apie pasaulį, formuoti globaliai visuomenei svarbias vertybes, saugią bei tvarią aplinką užtikrinančius elgesio modelius. Tuo tikslu siekiama, kad visi besimokantieji įgytų žinių ir įgūdžių, kurie būtini gyvenant globaliame pasaulyje; suvoktų žmogaus teisių, lyčių lygybės, taikos ir nesmurto kultūros, kultūrinės įvairovės principus bei jų laikytųsi; ugdytųsi globalų pilietiškumą ir įneštų savo indėlį į tvarų vystymąsi (Global Citizenship Education. Themes and Learning Objectives, 2015; ESD and GCED in National Curriculum, 2017; Global citizenship education in Europe: How much do we care?, 2018); kurtų besimokančią, atvirą ir solidarią visuomenę (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2011).

Lietuvoje parengtuose dokumentuose (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012; Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 2014; Globaliojo švietimo koncepcijos projektas, 2015) minimas globalus pilietiškumas. Teigiama, kad globalus pilietiškumas neprieštarauja Lietuvos piliečio tapatybės formavimuisi, bet jį papildo globaliais aspektais, tad jo galima pradėti mokyti ikimokykliniame bei priešmokykliniame amžiuje. Lietuvoje globalus pilietiškumas siejamas su globalių problemų supratimu, XXI amžiaus žmogui būtinais įgūdžiais, kritiniu mąstymu ir problemų sprendimu. Skiriamos pagrindinės sritys, kuriose aktualios globalaus pilietiškumo apraiškos: žmonių teisės, darnus vystymasis, taikos užtikrinimas, konfliktų prevencija, tarpkultūrinis švietimas, pilietiškumo ugdymas. Šiose srityse tikslinga plėtoti kompetencijas ir įgūdžius, pritaikomus įvairiose gyvenimo situacijose nacionaliniu bei tarptautiniu lygmenimis.

Globalaus pilietiškumo ugdymo problemą nagrinėja ir mokslininkai (Jorgenson, 2010; Tarozzi, 2016; Hainsworth, 2017; Sy, 2017; Akkary, Maleq, 2020; Hancock, 2022 ir kt.). Aptariant globalaus pilietiškumo ugdymo sampratą akcentuojama, kad asmuo turi suvokti savo priklausymą pasaulio bendruomenei, tarpusavio priklausomybę ir vietinio, nacionalinio bei globalaus lygmenų tarpusavio sąsajas.

Ugdant globalų pilietiškumą siekiama, kad asmuo įgytų žinių apie pasaulį, formuotųsi vertybines nuostatas ir gebėjimus, kurie būtini, siekiant gyventi atviresniame, teisingesniame, saugesniame ir taikesniame pasaulyje.

Dabarties pasaulio kontekste sunku paneigti šalių, kultūrų ir kalbų (kurios yra neatsiejama kiekvienos kultūros dalis) ryšių svarbą, poreikį suvokti kultūrų bei kalbų (gimtosios ir užsienio kalbos) sąsajas. Ugdymo įstaigas lankantys vaikai skatinami vartoti kalbą kaip kultūrų, šalių pažinimo, tarpusavio bendravimo ir bendradarbiavimo, kultūrinio, tarpkultūrinio sąmoningumo ir globalaus pilietiškumo ugdymosi priemonę. Mokslininkai (Thorne, Black, 2007; Ortega, 2009; Blattner, Fiori, 2011; Tuomaitė, 2014; Uslu, 2021; G'aniyeva, 2021 ir kt.) pasaulio pažinimo kontekste aktualizuoja užsienio kalbos kompetencijas bei diskutuoja, kada ir kaip pradėti šias kompetencijas ugdyti. Pasak J. C. Richards'o, W. A. Renandya'os (2002), nepakanka vien tik išmokti užsienio kalbą, svarbu suvokti jos galią bendraujant, dalijantis informacija bei siekiant iškeltų tikslų, būtina nuolat tobulinti užsienio kalbos įgūdžius, kelti tarpkultūrinį sąmoningumą, ugdytis gebėjimą prisitaikyti prie įvairių bendravimo formų ir sąlygų.

Globalaus pilietiškumo ugdymas siejamas su būtinybe mokytis užsienio kalbos(-ų) ir daugiakalbystės paskata (Education for Global Citizenship. A Guide for Schools, 2015; EU Citizenship Report, 2017; ESD and GCED in National Curriculum Frameworks, 2017; A Resource Pack for Global Citizenship Education, 2018). Europos Sąjungos dokumentuose pabrėžiama, kad priešmokyklinio amžiaus vaikai gali mokytis užsienio kalbos, kuri yra vienas iš skatinamųjų globalaus pilietiškumo ugdymosi veiksmų. Teigiama, kad „vaikų darželiai yra tarptautinio ugdymo, tarpkultūrinio dialogo pradėjimo ir sėkmingo jo plėtojimo erdvė, čia dedami atvirumo kitoms kultūroms, empatijos, pagarbos pagrindai, būtini tolesniam gyvenimui globaliame pasaulyje, <...> vaikų darželiuose ir kitose švietimo institucijose vaikams bei jauniems žmonėms turi būti sudarytos galimybės susitikti, bendrauti ir dalyvauti bendrose veiklose su bendraamžiais iš skirtingų tarpkultūrinių aplinkų“ (White Paper on Intercultural Dialogue, 2008, p. 30).

Šiuo tyrimu siekiama aktualizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų globalaus pilietiškumo ugdymą ir užsienio kalbos mokymąsi, suprasti, kaip priešmokyklinio ugdymo grupėje vaikai konstruos naujas žinias apie pasaulio socialinius reiškinius, bendrai ieškos problemų sprendimų.

Tyrimo objektas – vaikų globalaus pilietiškumo ugdymas ir užsienio kalbos mokymas priešmokyklinio ugdymo grupėje.

Tyrimo tikslas – atskleisti globalaus pilietiškumo ugdymo ir užsienio kalbos mokymo sąsajas priešmokykliniame amžiuje.

Uždaviniai: 1) apžvelgti Europos Sąjungos organizacijų parengtus dokumentus ir įvairius mokslinius tyrimus, skirtus vaikų globalaus pilietiškumo ugdymo,

užsienio kalbos mokymo priešmokykliniame amžiuje problematikai; 2) pristatyti vaikų globalaus pilietiškumo ugdymo ir užsienio kalbos mokymo priešmokyklinio ugdymo grupėje etnografinio tyrimo rezultatus.

Metodai: dokumentų ir mokslinių tyrimų apžvalga, švietimo dokumentų turinio analizė ir sintezė, etnografinis priešmokyklinio amžiaus vaikų veiklos grupėje stebėjimas, etnografinis interviu su priešmokyklinio ugdymo mokytojais, tyrimo duomenų etnografinė analizė ir apibendrinimas.

1. Vaikų globalaus pilietiškumo ugdymas ir užsienio kalbos mokymas priešmokyklinio ugdymo grupėje: teoriniai aspektai

Šiandien pastebimas didėjantis susirūpinimas žmogaus galimybėmis oriai gyventi saugioje aplinkoje, išsaugoti planetą, įgyvendinti klimato kaitos priemonės, užtikrinti pasaulyje solidarumą ir taiką. Tai skatina ieškoti būdų, kaip suteikti vaikams ir kitiems, beieškantiems žinių, puoselėjantiems vertybes, besiuogdantiems įgūdžius, kad dalyvautų kuriant pasaulio visuomenės gyvenimo gerovę vietos, nacionaliniu ir pasauliniu lygmenimis (UNESCO, 2017).

XXI a. ugdymo institucijos turi spręsti klausimus, kurie susiję su ugdymo programų internacionalizavimu, kad patenkintų kintančius besimokančiųjų poreikius, peržiūrėti veiklos programas. Europos Sąjungos organizacijų (UNESCO, 2014, 2017; OXFAM, 2015; UNESCO, 2018; OECD, 2018) dokumentuose globalaus pilietiškumo ugdymas apibrėžiamas kaip naujos pasaulio piliečio tapatybės formavimosi procesas, kai besimokantieji siekiama suteikti naujų žinių, kad plėstųsi jų pasaulio kontekstas, formuoti naujus elgesio modelius ir motyvuoti veikti globalios visuomenės labui.

Ne pelno organizacija „OXFAM“ (2015) pateikė detalų pasaulio piliečio tapatybės paaiškinimą: tai asmuo, susipažinęs su vietos ir pasaulio aplinka bei tiksliai žinantis savo asmeninę vietą ir vaidmenį; žinantis, kaip pasaulis yra struktūruotas, kaip organizuojamos ir valdomos tam tikros sritys (kultūra, technologijos); reaguojantis į globalias problemas, kaip socialinę neteisybę, skurdą, nelygybę ir pan.; pasižymintis stipria vidine motyvacija, noru kurti geresnį ir saugesnį pasaulį; dalyvaujantis socialinėje veikloje, demonstruojantis pozityvų elgesį kuriant geresnę vietos, regiono, šalies ir pasaulio bendruomenę (OXFAM, 2015, p. 5). Taigi globalaus pilietiškumo ugdymas siejamas su šiuolaikinės visuomenės vystymusi, siekiant padėti vaikams suvokti pasauliui aktualias problemas ir mokytis jas spręsti. Tad ugdymo įstaigoje priešmokyklinio amžiaus vaikai gali mokytis konstruoti žinias apie globalų pasaulį, formuoti pilietinio elgesio modelius, kurie bus svarbūs ugdantis visą gyvenimą. Globalaus pilietiškumo ugdymas apima vaikų *pilietinių vertybių* (atsakomybė už savo veiksmus, savanorystė, geranoriškumas,

sąžiningumas, tolerancija, atsakomybė už aplinką, gamtą, šalį ir pasaulį, pagarba žmonių teisėms) *formavimasi* ir *vaiko, kaip pasaulio piliečio, dalyvavimą veiklose*, prisidedant prie saugaus ir takaus pasaulio kūrimo. Minima savanoriška veikla, dalyvavimas labdaros akcijose, savanoriškas pagalbos teikimas kitiems, dalyvavimas aplinkosaugos veikloje, atsakingas išteklių naudojimas ir pan.

Puoselėjant tarpkultūrinį dialogą svarbu, kad vaikai nuo mažens būtų skatinami formuoti savo tapatybę, tyrinėti savo ir kitas kultūras, plėsti savo pasaulėžiūrą, kritiškai ir kūrybiškai mąstyti apie savo vaidmenį pasaulyje, gebėti užmegzti ir palaikyti santykius su bendraamžiais ir suaugusiais žmonėmis, būti tolerantiški ir pan.

„Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje“ (2014) skiriamos komunikacinė, socialinė, pažinimo kompetencijos, kurios aktualios ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų globalų pilietiškumą ir mokant užsienio kalbos. Komunikavimo kompetencija apima gebėjimą išreikšti save ir suprasti kitus, pažinti bei vartoti gimtąją kalbą, suprasti neverbalinę kalbą ir gebėti ją taikyti, domėtis knygomis, suvokti jų praktinę naudą, stiprintis poreikį ir gebėjimą pažinti pasaulį (suprasti žmonių jausmus, ketinimus, poelgius, pažinti kitas šalis) ir kitas kultūras, kalbėti apie jų skirtumus ir panašumus, domėtis kultūros reiškiniais. Socialinė kompetencija ugdoma pirmiausia mokant kurtis santykį su pačiu savimi (savi-vokos, savivertės, saviugdos gebėjimai); bendraamžiais (bendravimo, savo emocijų atpažinimo ir raiškos gebėjimai, asmeninė atsakomybė); suaugusiaisiais (šeimos nariais, globėjais, priešmokyklinio ugdymo mokytojais ir kitais pedagogais); gamtine, socialine, kultūrine aplinka (taisyklių ir pareigų, tradicijų laikymosi, tautinio ir kultūrinio tapatumo formavimosi, pilietiškumo raiškos, pagarbos kitoms kultūroms gebėjimai). Pažinimo kompetencija apima vaiko smalsumą; gebėjimą domėtis aplinka, rinkti informaciją ir ją apdoroti; tyrinėti aplinkos ir žmonių sukurtas vertybes (stebėti, bandyti, modeliuoti); suprasti žinias ir įprasminti patirtį, ugdyti kritinio vertinimo bei kūrybiško gebėjimus. „Priešmokyklinio ugdymo tvarkos apraše“ (2016) numatoma, kad socialinė, pažintinė ir komunikacinė (gimtąja ir užsienio kalbomis) kompetencijos turi būti ugdomos priešmokykliniame amžiuje, kad būsimi pradinių klasių mokiniai susipažintų ne tik su savo gimtos šalies, bet ir su tarptautiniu gyvenimu.

Šiuo metu vyksta priešmokyklinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų atnaujinimo procesas. „Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos projekte“ (2022, p. 3), kaip ir ankstesniuose projektuose, numatomos priešmokykliniame amžiuje ugdytinos kompetencijos: komunikavimo, kultūrinė, pažinimo, pilietiškumo, socialinė ir kitos. Nors šiame dokumente *globalaus pilietiškumo* sąvoka nevertojama, pilietiškumo kompetencijos apibrėžtyje galima įžvelgti ir globalaus pilietiškumo apraiškų (kultūrinių skirtumų suvokimas, pagarba visų žmonių lais-

vėms ir teisėms, darnios bei saugios aplinkos kūrimas ir pan.). Projekte numatoma, kad priešmokyklinio amžiaus vaikų pilietiškumo kompetencija įgyjama aptariant gyvenimiškas situacijas, skiriant pilietišką ir nepilietišką elgesį, suprantant tinkamo elgesio taisykles ir jų laikantis. Šio amžiaus vaikai bendradarbiaudami su kitais atlieka bendras veiklas, stengiasi gerbti kito nuomonę, ieško visiems tinkamo sprendimo, puoselėja vertybes (pagarbos, draugystės ir pan.), dalyvauja Lietuvos valstybinių švenčių ir kt. renginiuose, siekia savo tautos bei kitų Lietuvoje gyvenančių tautų sutarimo, žino savo tautos tradicijas, gali įvardyti, kuo jos skiriasi nuo kitų tautų tradicijų. Vaikai ugdomi pagarbą visų žmonių laisvėms ir teisėms bei savo pilietinę atsakomybę. Be to, ugdomi suvokimą apie gamtos tausojimo būtinybę ir formuojasi atitinkamas nuostatas dėl jos išteklių taupaus vartojimo (Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos projektas, 2022).

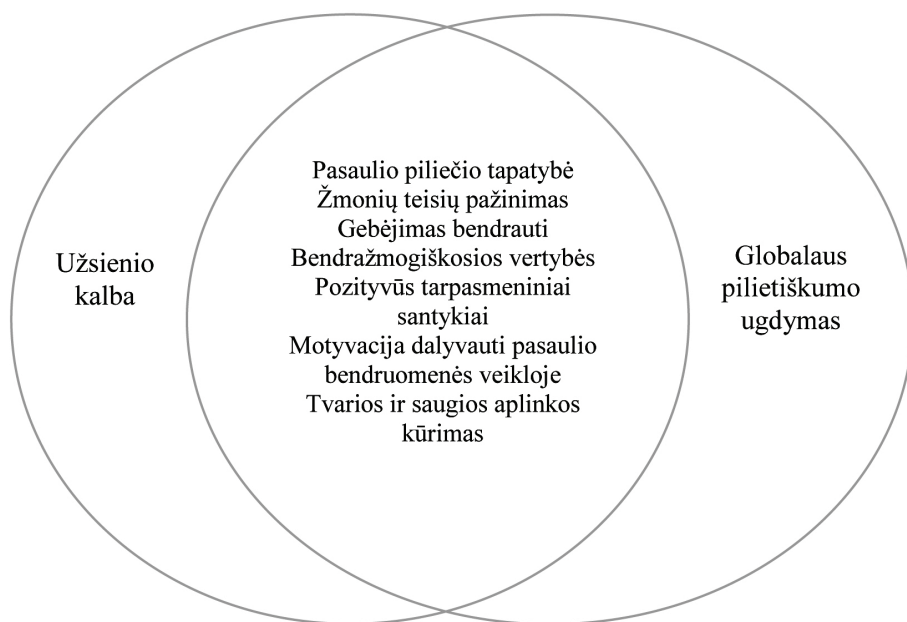
Skatinant vaikų pilietinę savivoką, nacionalinis pilietiškumas gali būti papildytas ir globaliu. Konstruojama tapatybė, esama pilietiškumo išraiška formuoja asmens lojalumą savo tautai, kultūrai, jos vertybėms. Žmogus, kuris jaučiasi esantis savo gimtos šalies piliečiu, linkęs plėsti žinių sritį nuo artimiausios aplinkos link pasaulio lygmens, jausti priklausymą globaliai visuomenei – pasaulio žmonijai. Taip vyksta vadinamasis *pilietybės suvokimo ribų praplėtimas*. Individo tapatumas ir vaidmenys kinta kartu su socialine-kultūrine tikrove (Morkūnienė, 2003, p. 36).

Pasitelkęs kalbą vaikas išreiškia savo interesus, poreikius, bendrauja, socializuojasi, keičiasi su kitais savo žiniomis ir įgyta patirtimi. Taigi kalba turi ugdymąją vertę. Pirmiausia gimtosios, vėliau – užsienio kalbos(-ų) mokėjimas sudaro galimybes plačiau pažinti pasaulį, puoselėti tarpkultūrinį dialogą, formuoti pasaulio piliečio tapatybę. Šiuolaikinėje ugdymo institucijoje vaikų užsienio kalbos mokymas turėtų vykti nuo mažų dienų (Ghasemi, Hashemi, 2011). Mokslininkų (Łockiewicz, Sarzała-Przybylska ir kt., 2018; Thieme, Hanekamp, 2021 ir kt.) pastebėjimu, priešmokykliniame amžiuje vaikai svetimoms kalboms ypač imlūs. Užsienio kalbos mokėjimas užtikrina vaiko asmenybės tapsmą, akiračio plėtimą, sudaro prielaidas ugdytis bendradarbiavimo, kritinio mąstymo, informacijos priėmimo, įsisąmoninimo ir kitus gebėjimus.

Priešmokyklinio amžiaus vaikams užsienio kalba padeda ugdytis empatijos, tolerancijos, pagarbos jausmus ir gebėjimą atpažinti savo ypatybes, suvokti savo vaidmenį vietos, nacionalinėje ir pasaulinėje bendruomenėje. Užsienio kalbos vartojimas plečia vaikų mąstymą ir akiratį, ugdo kūrybiškumo gebėjimus. Globalus pilietiškumo ugdymas ir užsienio kalbos mokymas atveria daugiau galimybių pažinti pasaulio šalių kultūras ir jas reflektuoti, tai leidžia formuoti pasaulėžiūrą, vertybines nuostatas, pasaulio piliečio tapatybę (Anderson, 2019; Abe, Shapiro, 2021).

Šiuolaikiniai priešmokyklinio amžiaus vaikai turi suvokti globaliame pasaulyje kylančias socialines, ekologines ir kitas problemas ir pasiręgti jas spręsti. Ugdant globalų pilietiškumą siekiama mažinti globalių problemų mastą, bet tai sunku padaryti nebendraudant kuria nors užsienio kalba. „OXFAM“ organizacijos pateiktose „Globalaus pilietiškumo ugdymo gairėse“ (OXFAM, 2015) skiriami gebėjimai, apimantys globalaus pilietiškumo kompetenciją. Šios kompetencijos ugdymas sietinas su tarpkultūriniais gebėjimais – tai kitų kultūrų pažinimas, pagarbus mąstymas, jausena ir veiksmas etninėje, įvairioje sociokultūrinėje ir lingvistinėje aplinkoje; gebėjimai būtini, siekiant bendrauti su kitais gimtąja ir užsienio kalbomis, kurti ir palaikyti sėkmingą tarpkultūrinį bendradarbiavimą. Todėl vaikus tikslinga mokyti užsienio kalbos, kad jie įgytų pasaulio piliečiui svarbių naujų įgūdžių ir gebėjimų. Remiantis A. Osler’iu, H. Starkey’umi (2005), galima grafiškai pavaizduoti globalaus pilietiškumo ir užsienio kalbos sąsajas (1 pav.).

Globalaus pilietiškumo ugdymo ir užsienio kalbos mokymosi tarpusavio ryšį patvirtina užsienio kalbos reikšmingumas, aptariamas pilietiškumo kontekste. Šių dviejų ugdymo sričių sąsajos sudaro prielaidas jau priešmokykliniame amžiuje plėtoti vaikų bendravimo lauką, taip pat ir su bendraamžiais iš viso pasaulio. Užsienio kalba (ypač anglų!) padeda plėsti pasaulio bendruomenę, skatina vaikus ugdytis pasaulio piliečiui būtinas savybes.

1 pav. Globalaus pilietiškumo ir užsienio kalbos sąsajos

2. Tyrimo metodologija

Globalaus pilietiškumo ugdymo ir užsienio kalbos mokymo priešmokykliniame amžiuje tyrimas grindžiamas konstruktyvistinio mokymosi teorija (Burr, 1995), kuria remiantis mokymo procese vaikai patys konstruojasi naujas žinias ir supratimą apie artimąją aplinką bei pasaulį, formuojasi naujus užsienio kalbos įgūdžius. Tyrimui aktualios J. Dewey'aus (2015) socialinės sąveikos idėjos. Priešmokyklinio amžiaus vaikų pasaulio piliečio tapatybė gali formotis tik vykstant socialinei sąveikai. Bendravimas (sąveika), žinių įgijimas (konstravimas), interpretavimas ir derinimas su ankstesne patirtimi skatina priešmokyklinio amžiaus vaikus ugdytis pasaulio piliečio savybes ir gebėjimus. Tyrimo konceptualumui svarbios M. Bachtin'o (1986) idėjos apie nenuginčijamą kalbos ir gyvenimo ryšį. Pasak D. Bachtin'o, kalba yra gyvenimo sudedamoji dalis, tyrinėjant pasisakymus tam tikruose kontekstuose galima suprasti išsakytų minčių bei vartojamų sąvokų reikšmes (Bachtin 1986, p. 63).

Siekiant atpažinti globalaus pilietiškumo ugdymo apraiškas priešmokyklinio amžiaus vaikų formalioje aplinkoje, tyrimui pasirinkta etnografinė atšaka – *mikroetnografija*, kuri, pasak D. Bloome'o ir kt. (2005), leidžia suvokti grupės gyvenimą, kad mokymasis yra ne tik žinių konstravimas ir įgūdžių ugdymasis, bet ir buvimas kartu, priklausymas tai pačiai socialinei grupei, mokymasis pasijusti grupės dalimi ir veikti kartu (Bloome ir kt., 2005, p. 20).

Tyrimo dalyvavo X miesto Y priešmokyklinio ugdymo mokyklos dvi ugdytinių grupės ir dvi mokytojos. Remiantis J. P. Spradley'umi (1979; 1980), tyrimo dalyviai pasirinkti pagal šiuos kriterijus: 1) buvimas tam tikroje socialinėje aplinkoje ilgą laiką; 2) buvimas tam tikroje socialinėje aplinkoje tyrimo atlikimo metu; 3) nepakankamai tyrimo dalyviui pažįstamas tyrimo objektas; 4) tyrimo dalyviui tinkamas laikas; 5) tyrimo dalyvių gebėjimas pasisakyti ta tema, kuri susijusi su jų profesine veikla, pasirinkti organizuojamo tyrimo dalyviai – priešmokyklinio ugdymo mokytojai, ilgą laiką dirbantys ugdymo įstaigoje su priešmokyklinio amžiaus vaikais, pažįstantys ugdytinius ir grupės kultūrą, tyrimo atlikimo metu esantys grupėje (netrikdomas ugdymo procesas), galintys pasisakyti ugdomosios veiklos organizavimo tema.

Pasirinkta metodologinė prieiga (Spradley, 1979; 1980) leidžia į priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo realybę pažvelgti globalaus pilietiškumo ugdymo ir užsienio kalbos mokymo aspektais bei surinkti informaciją apie mažai tyrinėtą reiškinį. Priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdomosios veiklos *mikroetnografinis stebėjimas* leido pamatyti, kaip vaikai įgyja žinių apie pasaulį, kuo užsienio kalbos mokėjimas naudingas pasaulio pažinimui, kaip mokytojai organizuoja ir įgyvendina užsienio kalbos mokymąsi bei su globalaus pilietiškumo ugdymu susijusias

veiklas, kaip ugdytiniai motyvuojami reikštis ne tik kaip savo šalies, bet ir kaip pasaulio piliečiai, prisidėti prie taikios ir tvarios aplinkos kūrimo dalyvaudami pilietinėse veiklose. Mikroetnografinio tyrimo duomenims rinkti taikytas ir *etnografinis interviu* (Spradley, 1979, p. 233) su priešmokyklinio ugdymo mokytojais, siekiant iš jų surinkti informaciją apie priešmokyklinio amžiaus vaikų globalaus pilietiškumo ugdymą ir užsienio kalbos mokymą.

3. Tyrimo rezultatai

Atlikus tyrimo metu gautos medžiagos analizę, stebėtoje priešmokyklinukų grupėje išryškėjo užsienio kalbos mokymosi poreikis ir teikiama nauda vaikų globalaus pilietiškumo ugdymuisi. Per ugdomuosius užsiėmimus pastebėtas vaikų užsienio kalbos vartojimas kalbant apie jiems įprastas veiklas. Pripažįstama, kad priešmokyklinio amžiaus vaikai pirmiausia turi išmokti savo gimtąją kalbą, gebėti ja skleisti informaciją apie gimtąją šalį, jos kultūrą, papročius ir tradicijas. Kartu pastebėta, kad ugdytiniai turi turėti žinių apie kitas pasaulio šalis, jų kultūrų ypatumus, gebėti savitus šalių ir jų kultūrų bruožus apibūdinti išmoktais užsienio kalbos žodžiais.

Iš ryto kiekvienas ugdomasis užsiėmimas pradedamas pasisveikinimu, mokytojai prašant pasisveikinti ir su kitų šalių vaikais užsienio kalba, kurios šiek tiek yra pramokę (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Globalaus pilietiškumo ugdymas mokantis užsienio kalbos

Ištrauka iš transkribuotos medžiagos (2021-09-20)		Komentaras
Mokytoja:	Padeklamuokime eilėrašį pasisveikinimui	Pasisveikinimas su kitų šalių vaikais svarbus ne tik siekiant mokytis užsienio kalbos, bet ir formuojant ugdytinių suvokimą, kad kitų šalių vaikai, gyvenantys šioje žemėje, neturėtų būti atstumti ar ignoruojami
Visi kartu:	<i>Skrido varna pro darželį, prašė tau paspaust rankelę. Spaudžiu dešinę stipriau</i>	
Mokytoja	<i>Žinote, jog varnos skraido ne tik pro mūsų darželį, bet aplanko ir kitų šalių vaikų darželius. Na, į kokią šalį skrendame visi kartu pasisveikinti?</i>	
Vaikai:	<i>Į Angliją. Sakysime „Hello!“</i>	
Vaikai:	<i>Hi, How are you?</i>	
Vaikai:	<i>Nice to meet you</i>	
Mokytoja:	<i>Kur dar skrisime pasisveikinti?</i>	
Vaikai:	<i>Į Ispaniją. Sakome „Hola“</i>	
Mokytoja:	<i>Ar žinote, kaip sveikinas Italijos vaikai?</i>	
Vaikai:	<i>Ne</i>	
Mokytoja:	<i>Visi išmokime „Ciao“ (Tyrėjos pastaba. Tariame čiao)</i>	

Stebint užsiėmimą paaiškėjo, kad priešmokyklinėje grupėje vaikų pasaulio pažinimas plečiamas, pradedant jų artimiausia aplinka ir einant toliau, siekiant pasaulio lygmens. Vaikams aiškinama, kad jie turi pagarbiai elgtis su kitų šalių gyventojais. Mokytoja akcentuoja, kad tame pačiame pasaulyje gyvenantys žmonės turi rodyti vienas kitam pagarbą, būti mandagūs, susitikę pasisveikinti, suvokti, kad pagarbūs elgesys malonus visiems, o sveikinantis galima užmegzti draugystę, parodyti toleranciją kitam ir kitokiam.

Ugdomųjų užsiėmimų stebėjimas leido suprasti, kad grupėje organizuojamų vaidinimų metu vaikai demonstruoja turimus ir (ar) formuojasi naujus elgsenos modelius, kurie rodo, kad nepaisant atstumo, gyvenimo ypatumų, odos spalvos, visi esame pasaulio bendruomenės nariai. Užsiėmimo metu vaikams aiškinama, kad bendrumo pajautimas, abipusė pagarbą, pagalba ir rūpinimasis vieni kitais yra svarbūs, suartina žmones. Ugdomojo užsiėmimo tema – „Svečiuose pas pasaką“, vaikams skirta užduotis grupėse sukurti vaidinimą pagal jiems žinomą pasaką ar pasakojimą (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Vertybių ir elgsenos modelių raiška vaikų veikloje

Ištrauka iš transkribuotos medžiagos. Ugdomasis užsiėmimas tema „Svečiuose pas pasaką“ (2021-10-04)	Komentaras
V1: Seniai gyveno superherojus <i>Spiderman</i> . Jis girdi, kaip kažkas krenta iš aukšto namo. Tai žmogus krenta. Jam reikia padėti	Vaikai sukūrė ir parodė vaidinimą apie skraidyti galinčius superherojus Spidermaną (liet. <i>Žmogus-voras</i>) ir Batmaną (liet. <i>Žmogus-šikšnosparnis</i>). Šie fantastiniai veikėjai išgelbėjo į nelaimę patekusį žmogų. Vaidinimas parodė, kad reikia padėti, gelbėti tuos, kuriuos ištiko nelaimė, be to, už gerus darbus sulaukiama padėkos, pagarbos, užmezgama draugystė
V2: O, koks tu šaunuolis, mano drauge. Tu padėjai žmogui	
V1: Taip, mano vardas <i>Spiderman</i> . Aš žinau, kad reikia padėti esančiam nelaimėje, nes aš moku skraidyti	
V2: Aš esu <i>Batman</i> . Aš moku skraidyti, jei reikia ką išgelbėti, aš taip pat galiu padėti	
V1: Aš matau, kažkas krenta. Išgelbėkime jį abu kartu	
V3: (veikėjas – žmogus) O, <i>superherojai</i> , ačiū jums, kad mane išgelbėjote	

Ši etnografinio stebėjimo ištrauka leidžia suprasti, kaip vaikai geba savarankiškai kurti dialogus, prasimanyti naujų siužetų ar įsikūnyti į jiems patikusius personažus. Paaiškėjo, kad viena patraukliausių vaikų veiklų yra filmų žiūrėjimas arba žaidimai. Paraginus vaikus sukurti vaidinimą pagal žinomą pasaką, jie noriai pasirengė ir atliko nedidelį vaidinimą apie filmų herojus Spidermaną (liet. *Žmogus-voras*) ir Batmaną (liet. *Žmogus-šikšnosparnis*). Pastebėta, kad šie fantastiniai filmų veikėjai pasižymi nerealiomis (*super*) galiomis, kurios vaikus ypač žavi.

Įsikūnijant į vaidinimo herojų vaidmenis, vaidinimo metu ugdytiniai atskleidė savo žinias apie šiuolaikiniam žmogui ir visai visuomenei svarbias vertybes (pagalbą, užuojautą, padėką, pagarbą, draugystę), pademonstravo socialiai atsakingą savo pasirinktų veikėjų elgesį – supratingumą ir norą padėti tiems, kuriuos ištiko nelaimė.

Vaikų neformalios žaidybinės veiklos stebėjimas atskleidė, kad į žaidimus įterpiami užsienio kalbos žodžiai, kompiuterinių žaidimų ir filmų veikėjų vardai bei jų veiklą apibūdinantys žodžiai (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Užsienio kalba žaidimų metu

Ištraukos iš transkribuotos medžiagos	Komentarai
<i>superhero, princess, lego, spider; Black Sheep, Super Cow, Pink Panther, super girls, Godzilla, Spiderman, Batman</i>	Užsienio kalbos žodžiai, kuriuos vaikai vartoja apibūdindami kompiuterinių žaidimų ir filmų veikėjus bei jų vardus
<i>help, fight, what a mess, hello, c'mon, let's go, yes, no, super power, good</i>	Užsienio kalbos žodžiai, kuriuos vaikai vartoja apibūdindami žinomų filmų ar kompiuterinių žaidimų veikėjų atliekamus veiksmus

Stebint formalią ir neformalią žaidybinę veiklą priešmokyklinėje grupėje paaiškėjo, kad vaikai vartoja angliškus žodžius, kurių greičiausiai išmoko žiūrėdami filmukus, žaisdami kompiuterinius žaidimus ar naudodamiesi informacinėmis komunikacinėmis technologijomis. Paprastai žaidimai ar kita vaikams prieinama veikla internete pateikiama anglų kalba, tad jie greitai įsimena angliškus žodžius ir įterpia juos į savo žodyną, kurį vartoja grupės veikloje. Pastebėta, kad vartodami angliškus žodžius vaikai gana aktyviai reiškia savo emocijas, užmezga santykius su grupės nariais ir parodo, kuriai veiklai teikia pirmenybę. Taikant informacines-komunikacines technologijas priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procesas tampa įdomesnis, patrauklesnis. Šios priemonės naudingos ne tik mokantis užsienio kalbos, bet ir ugdant globalų pilietiškumą, nes vaikams atskleidžiami kitų šalių kultūrų ir gyvenimo ypatumai, populiarūs filmų veikėjai moko atsakingai elgtis, formuojamos naujos vertybės (tolerancija, empatija, pagarba kitoniškumui), skatinama jausti bendrystę, aktyviai veikti kartu su kitais.

Ugdomajame užsiėmime, kuris skirtas tradicinėms Lietuvos šventėms ir jų ypatumams, palyginti su kitose pasaulio šalyse švenčiamomis šventėmis, vaikai parodo, ką žino apie kitas šalis ir jų kultūras, pademonstruoja savo užsienio kalbos žinias, gebėjimą dalytis informacija. Pasaulio pažinimas ir užsienio kalbos žinios plečia jų pasaulėžiūrą, skatina pasijusti pasaulio dalimi, formuoja teigiamas nuostatas dėl kitų šalių tradicijų, skatina gerbti *kitoniškumą*, kuris pamažu tampa *savu* (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Pasaulio šalių tradicijų pažinimas

Šventės	Ištraukos iš transkribuotos medžiagos	Komentarai
Kalėdos (angl. <i>Christmas</i>)	<i>Santa Clause, gifts, candies, socks, snow man, night, roof</i>	Grupėje kalbant apie šią šventę ir jos šventimo tradicijas, vaikai paminėjo pagrindinius šventės simbolius anglų kalba. Jie pasakojo ir apie užsienio šalių Kalėdų tradicijas, pvz., kojinių kabinimą ir kitas
	<i>Home Alone</i>	Vaikai prisimena kino filmą apie Kalėdas ir jų šventimo tradicijas Amerikoje
	<i>I Wish You a Merry Christmas and Happy New Year, Jingle Bells</i>	Vaikai žino ištraukas iš populiarių, kitose šalyse dainuojamų kalėdinių dainų
Helovinas (Tyrėjos pastaba. Mokytoja ugdymojo užsiėmimo metu šią šventę vadino Moliūga-dieniu)	<i>Ghost, candies, Trick or Treat</i>	Kalbant apie Vėlinių šventimą Lietuvoje ir kitose šalyse, vaikai dalijasi savo žiniomis apie iš kitos šalies kilusios Helovino (angl. <i>Halloween</i>) šventės šventimo tradicijas
Šv. Valentino diena (angl. <i>St. Valentine's Day</i>)	<i>Red, candies, love, I love you, Love</i>	Mokytojai paklausus apie Šv. Valentino dieną ir šios šventės tradicijas, vaikai pamini keletą pagrindinių šios šventės atributų anglų kalba. Piešė sveikinimus su užrašais: (angl.) <i>I love you, Love</i>
Šv. Velykos (angl. <i>Easter</i>)	<i>Easter bunny, chocolate eggs, Hide and Seek, Egg Hiding</i>	Kalbant apie vieną svarbiausių Lietuvos švenčių Šv. Velykas, vaikai dalijosi savo užsienio kalbos žiniomis, kurios susijusios su užsienio šalių Velykų tradicijomis

Žinios apie Lietuvoje ir kitose pasaulio šalyse švenčiamas šventes, tradicijas ir simbolius bei kaupiama patirtis leidžia priešmokyklinio amžiaus vaikams reikšti savo mintis ne tik gimtąja, bet ir užsienio kalba, dalytis informacija ir patyrimu su aplinkiniais, sėkmingai veikti platesnėje erdvėje, mokytis gerbti skirtingumą, būti tolerantiški, įsitraukti į tarpkultūrinį, socialinį dialogą.

Etnografinio stebėjimo metu paaiškėjo, kad siekiant geriau suprasti priešmokyklinio amžiaus vaikų globalaus pilietiškumo ir užsienio kalbos mokymo lygį, būtinas pokalbis su mokytoja. Interviu su priešmokyklinio ugdymo mokytoja siekta gauti daugiau informacijos apie užsienio kalbos mokymo ir globalaus pilietiškumo ugdymo aktualumą priešmokykliniame amžiuje. Interviu metu iškilo tema apie

užsienio kalbos mokymosi naudingumą priešmokyklinio amžiaus vaikams ir ryšį su jų, kaip pasaulio piliečių, tapatybės formavimusi.

Mokytoja 1: <...> Priešmokykliniame amžiuje ugdome savo šalies piliečius, pažindiname vaikus su jų gimtu miestu bei šalimi. Vaikai apibūdina valstybės simbolius ir kalba apie tautai svarbius įvykius ir asmenis. Formuojama pagarba šaliai ir Lietuvos piliečio tapatybė. Vaikai žino, jog jie yra lietuviai, gyvena Lietuvoje ir kalba lietuvių kalba, tačiau grupėje yra ne tik lietuvių, bet ir kitataučių vaikų, todėl negalima jiems drausti kalbėti jų gimta kalba. Užsiėmimų ar neformalios veiklos grupėje metu vaikai pradeda tarpusavyje kalbėti angliškai ar rusiškai, skaičiuoja ar net dainuoja daineles anglų kalba. Užsienio kalbos mokymąsi ir vartojimą skatina išmaniosios vaikų naudojamos technologijos, internetas, kuriame įvairios edukacinės ar žaidybinės veiklos pateikiamos užsienio kalba. Užsienio kalba padeda pažinti ir bendrauti su kitomis kalbomis kalbančiais žmonėmis, sužinoti apie jų šalių kultūrinius ypatumus. Vaikai kalba apie Lietuvos papročius ir tradicijas bei tradicijas, atėjusias iš kitų pasaulio šalių. Pokalbiai apie kitų pasaulio tautų šventes, kultūrą plečia vaikų akiratį ir pasaulio suvokimą, formuoja pasaulio piliečio tapatybę (ištrauka iš transkribuoto interviu su mokytoja, 2021-10-21).

Interviu su mokytoja paskatino pasidomėti, kokia tėvų nuomonė apie globalaus pilietiškumo ugdymo aktualumą priešmokykliniame amžiuje ir kaip tai siejasi užsienio kalbos mokymusi

Mokytoja 1: Vaikai daug žinių apie pasaulį atsineša iš šeimų. Jie žino kaimyninių šalių pavadinimus, kalba apie šiuolaikinei visuomenei aktualias problemas, atpažįsta jas ne tik artimoje aplinkoje, bet ir geba papasakoti apie tolimesnes šalis. Dabartiniu metu žmonės vėl turi galimybę keliauti į užsienio šalis, kur vaikai pamato kitokią aplinką, kita kalba kalbančius žmones, jų gyvenimo ypatumus ir pan. Pasaulio pažinimas sustiprina bendrystę su pasaulio žmonėmis, skatina suvokti, kad esame žemės gyventojai ir reikia visiems bendradarbiaujant ją rūpintis. Vaikų tėvai pritaria užsienio kalbos mokymuisi dėl įvairių priežasčių. Kai kurios šeimos yra dvikalbės, kur tėveliai su vaikais bendrauja lietuvių ir kita kalba. Vis daugiau šeimų turi artimų žmonių, išvykusių dirbti ar net gyventi į užsienio šalis, todėl užsienio kalbos mokėjimas tampa šių dienų būtinybe. Dažnai priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvai mano, kad užsienio kalbos mokymasis, pradėtas vaikystėje, atveria platesnes galimybes vaikų mąstymui apie pasaulį, skatina gebėjimą mąstyti ir lengviau išmokti ne tik vieną, bet ir daugiau kalbų. Nemažai tėvų sako, jog daugiau nei vienos kalbos mokėjimas žmogų visuomet praturtina, padeda ugdytis socialinio bendravimo įgūdžius, toleranciją kitataučiams, pagarbą kitų šalių kultūrai, skatina rūpintis aplinkiniais, prisidėti prie visuomenės problemų sprendimo dalyvaujant įvairiose veiklose (ištrauka iš transkribuoto interviu su mokytoja, 2021-10-21).

Interviu su mokytoja metu gauti radiniai leidžia teigti, kad užsienio kalbos mokymasis yra neišvengiamas ugdant šiuolaikinius vaikus. Dvikalbystė šeimoje, artimų žmonių gyvenimas užsienio šalyse, galimybė keliauti, dalyvauti socialinėje, tarpkultūrinėje, pilietinėje veikloje skatina vaikų užsienio kalbos mokymąsi priešmokyklinio ugdymo mokykloje. Užsienio kalbos mokymasis siejasi su priešmokyklinio amžiaus vaikų globalaus pilietiškumo ugdymu. Pažindami ir mokydami užsienio kalbos vaikai ima domėtis platesniu pasauliu, kitų tautų kultūromis, geriau pažįsta skirtingas gyvenimo sritis ir mokosi save išreikšti, ugdosi pilietiškumą, bendravimo ir bendradarbiavimo kompetenciją. Priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvai pritaria užsienio kalbos mokymuisi ir pasisako už tai, kad jų vaikai vartotų šią kalbą savo veikloje, dalintųsi turimomis žiniomis su bendraamžiais. Taip jie pajaučia bendrystę, norą veikti visuomenės naudai, prisidėti prie švarios aplinkos kūrimo, dalyvauti pilietinėse aplinkos tvarkymo, skurstančių ar sergančių žmonių paramos akcijose, projektuose ne tik vietos, bet ir pasaulio lygmeniu.

Išvados

Europos Sąjungos organizacijų švietimo, priešmokyklinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų ir mokslinių tyrimų apžvalga atskleidė, kad dabartinis vis spartėjantis gyvenimo tempas ir įvairių šalių kultūrų samplaika daro įtaką priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymuisi. Šio amžiaus vaikai turi galimybių pažinti ne tik artimiausią aplinką, bet ir įvairias pasaulio šalis, jų kultūras, žmonių gyvenimo ypatumus, suvokti sąsajas tarp artimiausios aplinkos ir pasaulio bei megzti dialogą su kitų kultūrų atstovais. Priešmokyklinio amžiaus vaikai yra imlūs užsienio kalbai, geba ugdytis globaliai visuomenei būtinas kompetencijas (tarpkultūrės aplinkos pažinimas, bendravimas gimtąja ir užsienio kalbomis), puoselėti vertybes ir taikyti naujus elgesio modelius, taip prisidedant prie saugios ir tvarios aplinkos kūrimo. Užsienio kalba suteikia vaikams daugiau galimybių pažinti įvairiakultūrę aplinką, plėsti savo pažinimo ribas ir pasaulėžiūrą, rinkti informaciją, bendrauti naudojantis informacinėmis technologijomis, kritiškai, kūrybiškai mąstyti. Užsienio kalbos mokymas siejamas su globalaus pilietiškumo ugdymu. Abi ugdymo sritys skatina vaikų suvokimą, kad jie yra savo šalies piliečiai, bet gyvena pasaulyje kartu su kitais žmonėmis. Pajausta bendrystė leidžia vaikams suvokti savo svarbą pasauliui, skatina pamatyti artimoje aplinkoje ir pasaulyje esančias šiuolaikines žmonių problemas ir motyvuoja prisidėti prie jų sprendimo.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad priešmokyklinio ugdymo mokykloje stebimos globalaus pilietiškumo ugdymo apraiškos, gebėjimas mokytis ir bendrauti užsienio kalbomis. Priešmokyklinio amžiaus vaikai apibūdinami kaip smalsūs ir imlūs, gebantys formuoti užsienio kalbos įgūdžius ir konstruoti žinias apie globalų pa-

saulį. Ugdytiniai motyvuojami susipažinti su savo šalies kultūros ypatumais, jų pasaulio pažinimas praplečiamas globalumo aspektais. Formalios ir neformalios vaikų veiklos stebėjimas, interviu su priešmokyklinio ugdymo mokytojais atskleidė, kad priešmokyklinio amžiaus vaikai lengvai įsimena užsienio kalbos žodžius, kurie siejasi su skirtingomis temomis ir gyvenimo sritimis, dalijasi savo užsienio kalbos ir pasaulio pažinimo žiniomis su aplinkiniais. Užsienio kalbos mokymasis skatina vaiko socializaciją ir jo, kaip pasaulio piliečio, tapumą.

Stebint vaikų formalią ir neformalią veiklą paaiškėjo, jog mokytojai pritaria, kad užsiėmimų metu vaikai vartotų ir užsienio kalbos žodžius, frazes. Rytinis pasisveikinimas ne tik lietuvių, bet ir užsienio kalbomis pastiprina vaikų bendrystės jausmą tarp grupėje esančių vaikų ir padeda palaikyti bendrystę su pasaulio vaikais, ugdo suvokimą, kad jie ir jų bendraamžiai kitose šalyse yra vieno pasaulio gyventojai. Užsienio kalbos mokymasis siejamas su vaikų gebėjimais atpažinti kultūrinius šalių ypatumus, kalbėti apie gimtosios ir pasaulio šalių tradicijas bei papročius ne tik gimtąja, bet ir užsienio kalbomis, formuotis kitą požiūrį į pasaulio bendruomenę. Ugdomųjų užsiėmimų metu vaikai noriai dalijasi turimomis užsienio kalbos žiniomis pasakodami apie kitų šalių tradicines šventes, jų simbolius ir atributus. Jie geba įsiminti informaciją užsienio kalba, žino gimtoje šalyje švenčiamas šventes ir tradicijas, geba kalbėti apie kitų pasaulio šalių tradicijas. Užsienio kalbos vartojimas žaidybinėje veikloje ir vaidinimuose leidžia suprasti, kad vaikai geba atpažinti pasaulio visuomenės problemas, formuojasi socialiai atsakingo elgesio modelius, atskleidžia, kokios vertybės šiuolaikiniam žmogui ir visai visuomenei yra aktualios. Vaikams svarbi draugystė, užuojauta tam, kurį ištiko nelaimė, drąsa, noras veikti ir padėti.

Interviu su mokytojais metu gauta informacija leido suprasti, kad užsienio kalbos mokymasis naudingas priešmokyklinio amžiaus vaikams, jis siejasi su pasaulio pažinimu ir vaikų, kaip pasaulio piliečių, tapatybės formavimusi. Užsienio kalbos naudą pripažįsta ir šio amžiaus vaikų tėvai. Užsienio kalba skatina vaikus pažinti platesnę aplinką, kitas šalis ir jų ypatumus, formuoja bendravimo su aplinkiniais bei kitataučiais gebėjimus, jie ugdomi toleranciją ir pagarbą kitakalbiams. Dvikalbystė šeimoje, artimųjų gyvenimas užsienio šalyse, galimybė keliauti skatina vaikus tobulinti užsienio kalbos žinias, kartu geriau pažinti ir artimą aplinką, ir pasaulį. Užsienio kalbos mokymąsi skatina informacinių technologijų taikymas ir virtuali veikla internete. Vaikai geba skaičiuoti, dainuoti daineles, pasisveikinti kuria nors užsienio kalba, kalbėti apie Lietuvos ir kitų pasaulio šalių švenčių tradicijas, dalytis nauja įsisąmoninta informacija su aplinkiniais, formuojasi bendrystės ir priklausymo pasaulio žmonių visuomenei jausmą bei atsakomybę ne tik už savo artimos aplinkos, bet ir už pasaulio gerovę.

Literatūra

- Abe, S., Shapiro, S. (2021). Sociolinguistics as a pathway to global citizenship: critically observing 'self' and 'other'. *Language Awareness*, Vol. 30(4), p. 355–370. Doi: [10.1080/09658416.2021.1925289](https://doi.org/10.1080/09658416.2021.1925289)
- Akkari, A., Maleq, K. (ed.) (2020). *Global Citizenship Education. Critical and International Perspectives*. Geneva: Springer.
- Anderson, A. (2019). Advancing Global Citizenship Education Through Global Competence and Critical Literacy: Innovative Practices for Inclusive Childhood Education. *Sage Journals*. Vol. 9 (1). Prieiga internete: <https://doi.org/10.1177/2158244019826000>
- Bakhtin, M. (1986). *Language genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.
- Blattner, G., Fiori, M. (2011). Virtual social networking communities: A study of language learners' sociopragmatic awareness and multiliteracies skills development. *CALICO Journal*, Vol. 29(1), p. 24–43.
- Bloome, D., Carter, S. P., Christian, B. M., Otto, S., Stuart-Faris, N. (2005). *Discourse analysis and the study of classroom language and literacy events: A microethnographic perspective*. Lawrence Erlbaum.
- Burr, V. (1995). *An Introduction to Social Constructionism*. London & New York: Routledge. Doi: [10.5195/jifp.1995.375](https://doi.org/10.5195/jifp.1995.375)
- CONCORD. (2018). *Global citizenship education in europe: How much do we care?* Prieiga internete: <https://concordeurope.org/resource/global-citizenship-education-how-much-do-we-care/>
- Council of Europe. (2008). *White Paper on Intercultural Dialogue*. Prieiga internete: https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf
- Dewey, J. (2015). *Democracy and education*. Prieiga internete: <https://www.gutenberg.org/files/852/852-h/852-h.htm>
- European Commission. (2017). *EU Citizenship report*. Luxembourg. Prieiga internetu: https://www.kontaktstelle-efbb.de/fileadmin/user_upload/4_infos-service/publikationen/CitizenshipReport-Summary-EN.pdf
- Hainsworth, J. (2017). The importance of children's views should be taken into account. *State of Citizenship and Human Rights Education in Europe*, p. 43. Council of Europe. Prieiga internete: <https://rm.coe.int/the-state-of-citizenship-in-europe-e-publication/168072b3cd>
- Hancock, R. E. (2022). *Global Citizenship Education for Young Children*. New York: Routledge.
- Jorgenson, S. (2010). De-centring and reviewing global citizenship education abroad programmes. *International Journal of Development Education and Global Learning*, Vol. 3, No. 1, p. 23–38. London: IOE Press.
- G'aniyeva, A. Sh. (2021). Here sre Some Effective Ways to Teach a Foreign Language in Preschool. *Archive of Conferences*, Vol. 24(1), p. 83–85. Prieiga internete: <https://www.conferencepublication.com/index.php/aoc/article/view/1182>
- Ghasemi, B., Hashemi, M. (2011). Foreign language learning during childhood. *Social and Behavioral Sciences*, Vol. 28, p. 872–876.
- Globalaus švietimo koncepcijos projektas. (2015). Doi: 10.4324/9781315617572-46 <https://www.upc.smm.lt/.../Globaliojo-svietimo-koncepcija-PROJEKTAS-2015-04-09>
- Lockiewicz, M., Sarzała-Przybylska, Z., Lipowska, M. (2018). Early Predictors of Learning a Foreign Language in Pre-school – Polish as a First Language, English as a Foreign Language. *Psychology*, Vol. 25. Prieiga internete: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01813>
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2014). *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*, p. 28. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga internete: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf
- OECD. (2018). *Education and training innovation strategy*. Paris, France. Prieiga internete: https://www.oecd.org/education/cei/IS_Project_Brochure.pdf
- Ortega, L. (2009). Interaction and attention to form in L2 textual computer-mediated communication. In A. Mackey, C. Polio (eds.). *Multiple perspectives on interaction*, p. 226–253. New York: Routledge.
- Osler, A., Starkey, H. (2005). *Citizenship and language learning: international perspectives*. London: British Council.
- OXFAM. (2015). *Education for global citizenship. A Guide for schools*. Prieiga internete: <https://www.oxfam.org.uk/education/resources/education-for-global-citizenship-a-guide-for-schools>
- Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. (2014). Prieiga internete: [https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa\(3\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa(3).pdf)

- Priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašas. (2016). Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b707c8205d3111e69415b10fee72c487>
- Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos projektas. (2022). Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“, 2022-04-22. Prieiga internete: <https://www.emokykla.lt/>
- Richards, J. C., Renandya, W. A. (2002). *A methodology for language teaching. An anthology of current practice*. Cambridge University Press. Prieiga internete: <https://books.google.lt/books>
- Sy, A. E. (2017). Linking citizenship and human rights education to everyday life. *State of Citizenship and Human Rights Education in Europe*, p. 43. Council of Europe. Prieiga internete: <https://rm.coe.int/learning-to-live-together-council-of-europe-report-on-the-state-of-cit/1680727be5>.
- Spradley, J. P. (1979). *The Ethnographic Interview*. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Spradley, J. P. (1980). *Participant Observation*. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Tarozzi, M. (Ed.) (2016). *Developing global citizenship in Europe*. Trento, Italy: Provincia Autonoma di Trento.
- Thieme, A. M., Hanekamp, K., Andringa, S., Verhagen, J. (2021). The effects of foreign language programmes in early childhood education and care: a systematic review. *Language Culture and Curriculum*, p. 18. Doi:[10.1080/07908318.2021.1984498](https://doi.org/10.1080/07908318.2021.1984498).
- Thorne, S., Black, R. (2007). Language and literacy development in computing environments and communities. *Annual Review of Applied Linguistics*, Vol. 27, p. 1–28.
- Tuomaitė, V. (2014). *The relevance of foreign language competences in a global context from the point of view of higher education graduates*. Prieiga internete: <http://www.zurnalai.vu.lt/verbum/article/viewFile/5014/3282>
- UNESCO. (2014). *Global Citizenship Education*. Prieiga internete: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000227729?posInSet=1&queryId=36cccc9a-72ad-4fae-86f8-d718798fc515>
- UNESCO. (2015). *Global Citizenship Education. Themes and learning objectives*. France: Paris. Prieiga internete: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000227729?posInSet=2&queryId=22c96697-9630-403c-b4212c4d05550866>.
- UNESCO. (2017). *ESD and GCED in National Curricula*. Prieiga internete: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/Nairobi/esdgcened.pdf>
- UNESCO. (2018). *A resource pack for Global Citizenship Development*. Geneva. Prieiga internete: <https://www.gcedclearinghouse.org/resources/training-tools-curriculum-development-resource-pack-global-citizenship-education-gced>
- Uslu, B. (2020). The effect of foreign language acquisition on preschool children's self-regulation and social skills. *European Early Childhood Education Research Journal*, Vol. 28(4), p. 548–567. Doi: [10.1080/1350293X.2020.1783928](https://doi.org/10.1080/1350293X.2020.1783928)
- Valstybės pažangos taryba. (2011). *Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“*. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt>

CHILDREN'S GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION AND FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN THE PRE-PRIMARY GROUP

Vaida Žegunienė

Summary

The constant changes in social life, and social and educational processes, are driving modern people to develop the competences of global citizenship, including foreign language(s) and communication with people from different cultures, to acquire new knowledge not only about their immediate environment but also about the world. For this reason, the aim of education is to ensure that all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, and

to respect the principles of sustainability, human rights, gender equality, a culture of peace and non-violence, cultural diversity, develop global citizenship, and contribute to sustainable development (ESD and GCED in national curricula, 2017, pp. 6, 8–9).

Scholars (Jorgenson, 2010; Tarozzi, 2016; Hainsworth, 2017; Sy, 2017; Akkary, Maleq, 2020; Hancock, 2022; etc.) have also paid close attention to the issue of global citizenship education. Global citizenship education emphasises the need for individuals to be aware of belonging to the global community, and stresses the interdependence and interconnectedness between local, national and global levels. Global citizenship education aims to equip the individual with a knowledge of the world and the relevant values and skills needed to live in a more open, safe and peaceful world (Global Citizenship Education. Themes and Learning Objectives, 2015). It is difficult in today's global context to deny the importance of links between countries, cultures and languages (which are an integral part of every culture), and the need to understand interconnections between cultures and languages (the mother tongue and a foreign language). Children attending educational institutions should be encouraged to use language as a tool for learning about cultures and countries, for communication and cooperation, for cultural and intercultural awareness, and for the development of global citizenship. Researchers have highlighted foreign language competences in the context of world knowledge, and there is a debate about when and how to start developing these competences (Thorne, Black, 2007; Ortega, 2009; Blattner, Fiori, 2011; Tuomaitė, 2014; Uslu, 2021; G'aniyeva, 2021; etc.).

The object of the study is the development of children's global citizenship and foreign language teaching in pre-primary groups. The aim of the study is to reveal the links between global citizenship education and foreign language teaching in the pre-primary group. Objectives: 1) to provide an overview of the theoretical background of children's global citizenship education and foreign language teaching in pre-primary education; 2) to present the results of an ethnographic study of children's global citizenship education and foreign language teaching in pre-primary education. Methods: review, content analysis and synthesis of EU documents and reports, the ethnographic observation of a group of pre-primary school children and their activities, ethnographic interviews with pre-primary schoolteachers, ethnographic analysis of the research data, and generalisation.

Global citizenship education is linked to the development of modern society, and aims to help children understand and learn to solve problems in the world. Therefore, in an educational institution, pre-primary schoolchildren can learn to construct knowledge about the world and to form patterns of civic behaviour that will be important in their lifelong learning. In order for intercultural dialogue to

emerge, it is important that children are encouraged to form their own identity from an early age, to explore their own and other cultures, to broaden their worldview, to think critically and creatively about their role in the world, to be able to establish and maintain relationships with peers and adults, to be tolerant, etc. By fostering children's self-awareness as citizens, national citizenship can be complemented by global citizenship.

Through language, a child expresses his/her interests and needs, communicates, socialises, and exchanges knowledge and experiences with others. Language thus has an educational value. The acquisition of the mother tongue and a foreign language(s) opens the door to a broader knowledge of the world, to intercultural dialogue, and to the formation of a global identity. In a modern educational institution, children should be taught a foreign language from an early age (Ghase-mi, Hashemi, 2011). According to the observations of researchers (Łockiewicz, Sarzała-Przybylska et al., 2018; Thieme, Hanekamp et al., 2021), children of pre-school age are especially receptive to foreign languages. Knowledge of a foreign language contributes to a child's personality, broadens his or her horizons, and provides conditions for the development of cooperation, critical thinking, information reception, and other skills. Today's pre-primary schoolchildren need to be aware of new social, ecological and other problems that are emerging in the global world, and to be prepared to tackle them. Global citizenship education aims to reduce the scale of global problems, but it is difficult to do so without communicating in a foreign language. It is therefore appropriate to teach children a foreign language in order to equip them with the new skills and competences that are essential for global citizenship.

The methodological approach (Spradley, 1979; 1980) allows us to look at the reality of children's pre-school education from the perspective of global citizenship education and foreign language teaching, and to gather information on a little-studied phenomenon. The micro-ethnographic observation of pre-school children's educational activities allows us to see how children acquire knowledge about the world, the usefulness of a foreign language for learning about the world, and how teachers organise and implement activities related to foreign language teaching and global citizenship education.

The observation of children's formal and informal activities reveals that teachers do not object to the use of a foreign language during educational activities. A foreign language encourages children to realise that they and their peers in other countries are citizens of one world. Morning greetings not only help to reinforce a sense of community among the children in the group, but also encourages them to include children from all over the world and to greet each other at the same time in different foreign languages. During educational sessions, children willingly share

their knowledge of a foreign language when talking about traditional festivals, their symbols and attributes in other countries. This demonstrates that children are able to retain information in a foreign language, are aware of the festivals and traditions celebrated in their home country, and are able to talk about traditions in other parts of the world. The use of a foreign language in games and play suggests that children are users of computer technology and absorb information that is interesting to them, such as characters in games and films, and their attributes and actions. All this is evident in the plays and games created by children. In addition to the use of foreign words, it is noticeable that children show what values are relevant to modern society. It was noted that children value friendship, help and compassion, courage, and the desire to act and help.

The information obtained during interviews with the teacher confirms the usefulness of a foreign language for pre-primary school children and their perception of their identity as citizens. Parents of children of this age also recognise the benefits of a foreign language. The use of information technology and virtual activities on the Internet are highlighted as a stimulus for learning a foreign language. Children are able to share information about state symbols in a foreign language, to talk about traditions in Lithuania and other countries, and to share information with others. The reasons mentioned above, such as bilingualism in the family, relatives living in foreign countries, and the possibility of travelling to foreign countries, encourage children to deepen their knowledge of a foreign language, and at the same time to get to know their surroundings and the world.

Vaida Žegunienė – doktorantė (socialiniai mokslai – edukologija – 07S), Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Pedagogikos katedra.

El. paštas: vaida.zeguniene@ku.lt